

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Rhif Cyfeirnod: ICC81/CD01
Rhif y Fersiwn: 1
Dyddiad yr adolygiad nesaf:
Chwefror 2027

FFRAMWAITH EIDDO DEALLUSOL

Cyflwyniad a Nod

Mae'r fframwaith hwn yn cefnogi'r **Polisi Hawliau Eiddo Deallusol** ac yn darparu cyfarwyddiadau manwl ar nodi, atgyfeirio a'r broses sy'n gysylltiedig ag ymelwa ar Hawliau Eiddo Deallusol (IPR) a'u masnacheiddio.

Yn ogystal, mae'r fframwaith hefyd yn darparu canllawiau ar gyfer diogelu, rheoli ac adrodd ar syniadau, creadigaethau neu ddyfeisiadau newydd – Eiddo Deallusol – a'r trefniadau llywodraethu o ran cynhyrchu incwm a sefydlu unrhyw gwmnïau deilliedig.

Polisiâu, Gweithdrefnau a Dogfennau Rheoli Ysgrifenedig Cysylltiedig

[Mae'r holl bolisiâu a'r gweithdrefnau corfforaethol ar gael ar wefan Iechyd Cyhoeddus Cymru](#)

- Polisi Hawliau Eiddo Deallusol
- Polisi a gweithdrefn Datganiadau o Fuddiannau, Anrhegion, Lletygarwch a Nawdd

Cwmpas

Mae'r fframwaith hwn yn berthnasol i'r holl eiddo deallusol a grëir gan Iechyd Cyhoeddus Cymru neu ar ei ran gan staff neu eraill ym mhob lleoliad gan gynnwys y rheini â chontractau anrhydeddus, secondeion a chontractwyr sy'n gweithio ar ran Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb ac Iechyd

Cwblhawyd Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb ac Iechyd (AEI) ar gyfer y polisi trosfwaol a gellir ei weld ar dudalennau gwe'r polisi.

Cymeradwywyd gan

Y Tîm Arweinyddiaeth

Dyddiad Cymeradwyo

28/02/2024

Dyddiad Adolygu

28/02/2027

Dyddiad Cyhoeddi:

11/04/2024

Y Cyfarwyddwr Gweithredol/Cyfarwyddwr Atebol

Ysgrifennydd y Bwrdd a Phennaeth Uned Fusnes y Bwrdd

Awdur

Ysgrifennydd y Bwrdd a Phennaeth Uned Fusnes y Bwrdd

Ymwadiad

Os yw dyddiad adolygu'r ddogfen hon wedi mynd heibio, sicrhewch mai'r fersiwn rydych yn ei defnyddio yw'r fersiwn fwyaf cyfredol, naill ai drwy gysylltu ag awdur y ddogfen neu ag [Uned Fusnes y Bwrdd](#)

Crynodeb o'r adolygiadau/diwygiadau

Rhif y fersiwn	Dyddiad yr Adolygiad	Dyddiad Cymeradwyo	Dyddiad cyhoeddi	Crynodeb o'r Diwygiadau
1	2023	28/02/24	11/04/24	ICC81 – Cafodd Polisi Hawliau Eiddo Deallusol ei ddatblygu fel dogfen newydd a disodlodd Bolisi Du 90 Ymddiriedolaeth GIG Felindre. Datblygwyd dogfen Ganllaw Hawliau Eiddo Deallusol (ICC81/CD01) i gefnogi'r polisi. Mae'r cyngor cyfreithiol a geisiwyd a sylwadau wedi'u hymgorffori yn y ddogfen. Cafwyd sylwadau hefyd gan adran Ymchwil a Datblygu Iechyd Cyhoeddus Cymru, ac ychwanegwyd/diwygiwyd y geiriad i adlewyrchu'r sylwadau hynny.

1. Cyflwyniad

Mae'r fframwaith hwn yn darparu gwybodaeth fanwl am y gwaith o nodi, atgyfeirio a'r broses sy'n gysylltiedig ag ymelwa ar Hawliau Eiddo Deallusol a'u masnacheiddio.

Mae'r fframwaith hefyd yn darparu canllawiau ar gyfer diogelu, rheoli ac adrodd ar syniadau, creadigaethau neu ddyfeisiadau newydd – Eiddo Deallusol – a'r trefniadau llywodraethu ynghylch creu incwm a sefydlu unrhyw gwmnïau deilliedig.

2. Beth yw eiddo deallusol?

Yn gyffredinol, mae eiddo deallusol (IP) neu hawliau eiddo deallusol (IPR) yn cyfeirio at eiddo anniriaethol sy'n ganlyniad creadigrwydd, ac mae'n cynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, weithiau llenyddol, artistig a gwyddonol; dyfeisiadau; darganfyddiadau gwyddonol; nodau masnach; hawlfreintiau; dyluniadau a logos; a gwybodaeth a phrofiad ymarferol.

Mae gan yr eiddo deallusol berchennog, gellir ei brynu, ei werthu neu ei drwyddedu, a rhaid ei ddiogelu er mwyn sicrhau ei fod yn cael ei ddatblygu, ei ddefnyddio neu ei ymelwa arno'n briodol.

Mae'r categorïau canlynol yn berthnasol i Iechyd Cyhoeddus Cymru. Ceir rhestr lawn o fathau o eiddo deallusol yn Atodiad 2:

Categori	Diogelu	Enghreifftiau
Dyfeisiadau	Patentau	Dyfais feddygol newydd, systemau meddalwedd penodol
Gweithiau llenyddol neu artistig	Hawlfraint	Cod meddalwedd cyfrifiadurol, taflen i gleifion, erthygl mewn cyfnodolyn, darluniad meddygol, ffotograffau, llyfrau
Dyluniadau	Hawliau Dylunio	Fel arfer maent yn ymwneud â dyluniadau gwreiddiol, nad ydynt yn gyffredin o siâp neu ffurfweddiad erthyglau ac yn atal copïo bwriadol
Enwau brandiau	Nodau masnach	Logo'r sefydliad

Gwybodaeth a phrofiad ymarferol gwybodaeth gyfrinachol	a	Contractau, cytundebau cyfrinachedd, dyletswydd cyfrinachedd cyfraith gwlad	Gelwir hyn hefyd yn "gyfrinach fasnachol" Sut i berfformio gweithdrefn neu greu cynnyrch neu broses
--	---	---	---

Mae rhai o'r hawliau hyn, megis hawlfraint a hawliau dylunio anghofrestredig yn awtomatig; nid oes angen cofrestru'r eitem er mwyn elwa arnynt. Mae'n rhaid gwneud cais am eraill fel nodau masnach, patentau a dyluniadau cofrestredig trwy broses gofrestru.

Waeth beth fo'r hawliau eiddo deallusol, mae'r holl ddata a gedwir gan y sefydliad yn ddarostyngedig i ddarpariaethau Deddf Diogelu Data 2018 a Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Fel y cyfryw, mewn ymateb i gais am ddata, efallai y bydd yn ofynnol i'r sefydliad ryddhau data i eraill (yn amodol ar gymhwyso'r eithriadau statudol yn unig). Nid yw statws hawlfraint neu nod masnach ynddo'i hun yn ddigon i eithrio rhyddhau ond bydd pob cais yn cael ei ystyried fesul achos i sicrhau bod y sefydliad ond yn rhyddhau'r data angenrheidiol i gydymffurfio â hawliau statudol mynediad data. Bydd buddiannau masnachol (sy'n eithriad posibl o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000) yn cael eu hamddiffyn yn ddigonol rhag cael eu datgelu lle bo'n berthnasol.

3. Fframwaith Cyfreithiol

Mae Deddf Iechyd a Meddyginiaethau 1988 yn galluogi Byrddau Iechyd ac Ymddiriedolaethau'r GIG i "ddatblygu ac ymelwa ar syniadau a manteisio ar eiddo deallusol".¹ Mae hon yn egwyddor allweddol yn y [Fframwaith Llywodraethu Ymchwil ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol yng Nghymru](#), sy'n amlinellu'r potensial ar gyfer ymelwa'n fasnachol ar hawliau eiddo deallusol. Hefyd, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru [Fframwaith a Chanllawiau ar Reoli Eiddo Deallusol yn y GIG yng Nghymru](#) yn 2005, sy'n annog archwilio, diogelu ac ymelwa ar eiddo deallusol. Mae hefyd [Fframwaith Polisi'r Deyrnas Unedig ar gyfer Ymchwil Iechyd a Gofal Cymdeithasol ar waith ledled y DU](#) sydd hefyd yn mynd i'r afael â'r angen i ddiogelu eiddo deallusol.

Mae deddfau Seneddol olynol wedi darparu fframwaith cyfreithiol ar gyfer diogelu eiddo deallusol ac ymelwa arno'n fasnachol. Mae Deddf

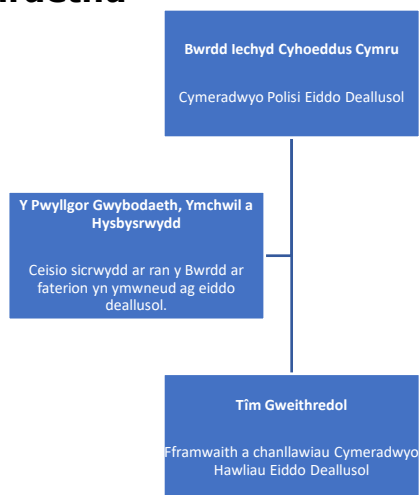
¹ Deddf Iechyd a Meddyginiaethau 1988, Adran 7(2), sy'n gymwys yng Nghymru yn rhinwedd Deddf Llywodraeth Cymru 2006.

Patentau 1977 (fel y'i diwygiwyd) yn nodi bod dyfais yn perthyn i gyflogwr os:

- a) gwnaed y ddyfais naill ai fel rhan o 'ddyletswyddau arferol' y gweithiwr neu 'ddyletswyddau a neilltuwyd yn benodol' ac, yn y naill achos neu'r llall, gellid yn rhesymol ddisgwyl i ddyfais ddeillio o gyflawni'r dyletswyddau; neu
- b) gwnaed y ddyfais fel rhan o ddyletswyddau'r gweithiwr ac mae gan y gweithiwr, oherwydd natur y dyletswyddau a'r cyfrifoldebau penodol sy'n deillio ohonynt, rwymedigaeth arbennig i hybu buddiannau'r cyflogwr.

O dan Ddeddf Hawlfraint Dyluniadau a Phatentau 1988, lle mae gwaith llenyddol, dramatig, cerddorol neu artistig, neu ffilm yn cael ei gwneud gan weithiwr cyflogedig 'yn ystod ei gyflogaeth', y cyflogwr yw perchennog cyntaf unrhyw hawlfraint (yn amodol ar unrhyw gytundeb i'r gwrthwyneb).

4. Strwythur Llywodraethu

4.1. Mekanweithiau adrodd

Mae Cyfarwyddwr Cenedlaethol Gwybodaeth ac Ymchwil Iechyd y Cyhoedd yn gyfrifol am gadw cofrestr o'r holl batentau sy'n eiddo i Iechyd Cyhoeddus Cymru ac o'r patentau hynny a neilltuwyd i drydydd partion lle mae aelod o staff yn ddyfeisiwr a enwir. Bydd adroddiad ar weithgarwch eiddo deallusol yn cael ei ddarparu i'r Pwyllgor Gwybodaeth, Ymchwil a Gwybodaeth bob blwyddyn.

4.2. Rolau a chyfrifoldebau

Mae holl staff Iechyd Cyhoeddus Cymru ym mhob lleoliad, gan gynnwys y rhai â chontractau anrhydeddus, secondeion a chontractwyr sy'n gweithio ar ran Iechyd Cyhoeddus Cymru, yn gyfrifol am fod yn ymwybodol o'r Polisi Hawliau Eiddo Gwybodaeth a'r fframwaith a'r canllawiau cysylltiedig.

Mae ymwybyddiaeth staff o hawliau eiddo deallusol yn bwysig oherwydd gallai osgoi torri hawliau pobl eraill a allai arwain at erlyniad troseddol neu hawliad sifil am iawndal; ac mae'n diogelu hawliau eiddo deallusol Iechyd Cyhoeddus Cymru a hawliau eiddo deallusol yr unigolyn ac yn atal eraill rhag ymelwa ar eiddo deallusol sy'n perthyn i'r sefydliad a/neu'r unigolyn.

Gofynnir i staff hysbysu Uned Busnes y Bwrdd a Chyfarwyddwr Cenedlaethol Gwybodaeth ac Ymchwil Iechyd y Cyhoedd am unrhyw eiddo deallusol posibl y maent wedi'i ddatblygu sy'n gysylltiedig â'u gwaith yn Iechyd Cyhoeddus Cymru ac ar ei gyfer. Dylech gyfeirio at ddarpariaethau eich contract cyflogaeth ynghylch materion perchnogaeth eiddo deallusol. Mae Telerau ac Amodau Cyflogaeth Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cynnwys adran sy'n ymdrin â hawliau eiddo deallusol (gweler **Atodiad 1**).

Ni ddylai staff o dan unrhyw amgylchiadau, ddatgelu eiddo deallusol, ei werthu, ei aseinio (trosglwyddo), ei drwyddedu, ei roi i ffwrdd neu ei aberthu fel arall cyn ymgynghori â'r Swyddfa Ymchwil a Datblygu ac Uned Busnes y Bwrdd. Mae hyn er mwyn diogelu'r posibilrwydd o allu datblygu eiddo deallusol o'r fath, yn enwedig dyfeisiadau technegol, a hefyd i ddiogelu buddiannau'r Ymddiriedolaeth ac aelodau staff.

Amlinellir rolau a chyfrifoldebau penodol isod:

Cyfarwyddwr Cenedlaethol Gwybodaeth ac Ymchwil Iechyd y Cyhoedd Ymchwil: yr arweinydd polisi ar gyfer Eiddo Deallusol

- darparu cyngor ynghylch eiddo deallusol i arloeswyr/crewyr i chwilio am lwybrau priodol ar gyfer cymhwyso hawliau eiddo deallusol.
- Ar y cyd â'r Cyfarwyddwr Gweithredol Arweiniol, bydd hefyd yn penderfynu a oes angen cyngor patent/cyfreithiol fesul achos.
- Yn gyfrifol am gadw cofrestr o'r holl batentau sy'n eiddo i Iechyd Cyhoeddus Cymru ac o'r patentau hynny a neilltuir i drydydd partion neu a drwyddedir iddynt pan fo aelod o staff yn ddyfeisiwr a enwir neu fel arall.

Dirprwy Brif Weithredwr/Cyfarwyddwr Gweithredol
Gweithrediadau a Chyllid

- Mewn achosion lle mae angen cyngor patent/cyfreithiol, bydd angen ystyried adnoddau fesul achos
- Argymell trefniadau rhannu incwm ar bob prosiect i'r Prif Weithredwr

Cyfarwyddwr Gwella Ansawdd a Diogelwch Cleifion y GIG /
Cyfarwyddwr Gwelliant Cymru

- Arweinydd gweithredol ar gyfer Arloesi
- Cefnogi ceisiadau am batentau/trwyddedau fel y bo'n briodol

5. Egwyddorion

5.1. Perchenogaeth Eiddo Deallusol

Fel rheol gyffredinol, mae eiddo deallusol a grëir gan unigolyn yn ystod ei gyflogaeth, neu hyfforddiant sy'n deillio o'i gyflogaeth, yn perthyn i'r cyflogwr (Iechyd Cyhoeddus Cymru) a bydd unrhyw fuddion a gronnir yn y gwaith yn perthyn i'r sefydliad.

Os yw'r sefydliad yn penderfynu ymelwa'n fasnachol ar yr hawliau eiddo deallusol a'u diogelu, yna gall fod yn briodol i aelodau staff a greodd neu a ddatblygodd yr eiddo deallusol gael cyfran yn y buddion, er enghraifft, drwy incwm breindal neu gydnabyddiaeth arall. Mewn rhai amgylchiadau, efallai y bydd Iechyd Cyhoeddus Cymru yn penderfynu peidio â chymryd ei hawliau a gall perchnogaeth gael ei aseinio i'r gweithiwr.

5.1.1. Gweithio ar y cyd

Lle mae gan gyflogeion contractau ar y cyd â sefydliadau eraill, lle bo'n briodol, bydd angen datblygu cytundeb partneriaeth ar eiddo deallusol. Y sefydliad sydd â'r prif contract fydd yn gyfrifol am warchod yr hawliau eiddo deallusol ac am unrhyw fasnacheiddio. Dylid dod i gytundeb ar ddechrau'r darn o waith ynglŷn â'r modd y bydd y costau a'r buddion yn cael eu rhannu rhwng y sefydliadau. Dylid defnyddio'r Fframwaith Cydweithio wrth wneud cytundebau fel hyn.

5.1.2. Cyflogaeth arall (e.e. practis preifat)

Gall fod gan weithiwr contract GIG rhan-amser a bod yn hunangyflogedig yn rhan-amser (er enghraifft mewn practis preifat). Os bydd eiddo deallusol yn codi yn ystod y cyfnod o hunangyflogaeth ran-amser, Iechyd Cyhoeddus Cymru fydd yn berchen arno os dehonglir ei fod yn ymwneud â'r gyflogaeth honno. Os oes amgylchiadau lle mae'r eiddo deallusol wedi codi'n annibynnol o fewn yr hunangyflogaeth, efallai y bydd y sefydliad yn cytuno ar delerau amgen gyda'r gweithiwr ar gyfer rhannu'r budd a bydd yn nodi'r rhain mewn cytundeb.

5.1.3. Cytundebau anrhydeddus

Gall unigolyn gael ei gyflogi gan Iechyd Cyhoeddus Cymru ond bod â contract anrhydeddus gyda sefydliad arall. Bydd eiddo deallusol a gynhyrchir gan weithiwr o'r fath yn ystod ei ddyletswyddau yn Iechyd

Cyhoeddus Cymru yn eiddo i Iechyd Cyhoeddus Cymru. Bydd eiddo deallusol a gynhyrchir gan weithiwr o'r fath yn ystod ei ddyletswyddau o dan y contract anrhydeddus gyda'r sefydliad arall yn cael ei lywodraethu gan y ddarpariaeth a nodir yn y contract anrhydeddus perthnasol.

Gall unigolyn gael ei gyflogi gan sefydliad arall a bod â chontract anrhydeddus gydag Iechyd Cyhoeddus Cymru. Os bydd eiddo deallusol yn codi yn ystod ei weithgareddau gydag Iechyd Cyhoeddus Cymru o dan y contract anrhydeddus, Iechyd Cyhoeddus Cymru fydd yn berchen arno, oni bai bod trefniadau eraill wedi'u gwneud o dan y contract anrhydeddus.

5.1.4. Cyrff a letyir

Bydd perchnogaeth eiddo deallusol a gynhyrchir o ganlyniad i weithgaredd a wneir gan gyrff a letyir (e.e. Gweithrediaeth y GIG) yn amodol ar gytundebau a nodir yn y cytundeb lletya priodol. Bydd unrhyw incwm o eiddo deallusol y gellir ei briodoli i Iechyd Cyhoeddus Cymru yn ddarostyngedig i ddarpariaethau'r fframwaith a'r weithdrefn hon, a bydd yn eiddo i Iechyd Cyhoeddus Cymru.

5.1.5. Contractwyr

Dylai cytundebau a wneir rhwng Iechyd Cyhoeddus Cymru a chontractwyr neu feddygon ymgynghorol trydydd parti (gyda thelerau ymgysylltu ansafonol) ystyried yr angen i nodi perchnogaeth hawliau eiddo deallusol o blaid Iechyd Cyhoeddus Cymru.

5.2. Nodi a Diogelu Eiddo Deallusol

Mae angen i staff ar bob lefel fod yn ymwybodol o'r posibilrwydd y gallant gynhyrchu eiddo deallusol newydd yn ystod eu cyflogaeth. Rhaid iddynt gael arweiniad clir ar y gweithdrefnau i'w dilyn os ydynt yn teimlo y gallai eu syniadau fod o fudd ehangach.

Y cyfnod mwyaf hanfodol ar gyfer sicrhau bod eiddo deallusol yn cael ei ddiogelu yw'r cyfnod cychwynnol o'r adeg y caiff y syniad ei gynhyrchu hyd nes y bydd mesurau diogelu hawliau eiddo deallusol statudol ar waith.²

Yn ystod y cyfnod hwn, mae'n **hanfodol** bod staff yn gwneud canlynol:

² Sylwch fod mesurau diogelu yn codi, er enghraifft hawlfraint ar greu, felly nid oes angen cofrestru, tra bydd angen i nodau masnach, er enghraifft, gael eu cofrestru i gael eu diogelu

- cadw cofnodion cywir o'r syniad ei hun ac unrhyw waith a gyflawnir i ddatblygu a phrofi gweithrediad ymarferol y syniad;
- gorfod ymatal rhag unrhyw ddatgeliad cyhoeddus o'r syniad neu ddatblygiad cysylltiedig;
- cydnabod eu dyletswydd i'r Ymddiriedolaeth ac i gydweithwyr i gadw cyfrinachedd mewn perthynas â'r euddo deallusol.

Rhaid i unrhyw aelod o staff sy'n dymuno trafod diogelu unrhyw syniad neu fath arall o eiddo deallusol drafod y mater gyda'i reolwr llinell cyn gynted â phosibl. Rhaid i hyn ddigwydd cyn datgelu'r syniad i unrhyw barti y tu allan i delerau cyfrinachedd neu Iechyd Cyhoeddus Cymru, naill ai ar lafar neu'n ysgrifenedig. Cyngorir staff i gwblhau Cytundeb Peidio â Datgelu. Bydd datgeliad cyhoeddus blaenorol (ac eithrio o dan delerau cyfrinachedd penodol) yn annilysu unrhyw gais dilynol am batent ac yn lleihau'r gwerth masnachol posibl a'r buddion sy'n cronni i Iechyd Cyhoeddus Cymru a'r dyfeisiwr/dyfeiswyr.

Cedwir cofnod o'r dyddiad a'r amser y mae aelod o staff yn adrodd mai ef neu hi yw dyfeisiwr/creawdwr y darn o waith. Mae Cyfarwyddwr Cenedlaethol Gwybodaeth a Data Iechyd Cyhoeddus yn gyfrifol am gadw cofrestr o'r holl batentau sy'n eiddo i Iechyd Cyhoeddus Cymru ac o'r patentau hynny a neilltuir neu a drwyddedir i drydydd parti lle mae aelod o staff yn ddyfeisiwr a enwir neu fel arall.

5.2.1. Prosiectau Ymchwil Cydweithredol

Mae'n hanfodol i Iechyd Cyhoeddus Cymru gadarnhau o'r cychwyn a yw unrhyw weithgaredd arfaethedig yn gofyn am hawliau mynediad i eiddo deallusol a gynhyrchir o weithgareddau ymchwil.

5.2.1.1. Ymchwil a noddir yn allanol

Er mwyn cynnal hyder a chefnogaeth noddwyr ei ymchwil, mae'n hollbwysig bod Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cydymffurfio â'r telerau a'r amodau ar gyfer sicrhau bod cyllid o'r fath ar gael.

Ar y cyfan, bydd contractau ymchwil a noddir, ac eithrio'r rhai sy'n cael eu hariannu 100%, yn caniatáu i Iechyd Cyhoeddus Cymru gadw perchnogaeth ar yr hawliau eiddo deallusol sy'n codi er mwyn galluogi Iechyd Cyhoeddus Cymru i reoli sut yr ymelwir arnynt yn fasnachol. Rhaid bod yn ofalus mewn contractau o'r fath i sicrhau bod darpariaeth ddigonol yn cael ei gwneud ar gyfer ymelwa'n briodol ar yr hawliau eiddo deallusol sy'n codi.

Wrth brisio contractau ymchwil a noddir, bydd Iechyd Cyhoeddus Cymru yn rhoi ystyriaeth ddyledus i werth posibl yr hawliau eiddo deallusol canlyniadol, yn ogystal â gwerth unrhyw hawliau eiddo deallusol cefndirol, meddalwedd neu ddyfeisiau batent sy'n bodoli eisoes y gellir eu defnyddio i hyrwyddo'r prosiect ymchwil.

Bydd adegau pan na fydd Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cael 100% o'r cyllid, er enghraifft fel rhan o brosiect cydweithredol. Yn yr achosion hyn, bydd Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cytuno'n glir ar natur y berthynas â'r sefydliad(au) partner. Dylai'r cytundeb hwn gael ei ategu gan ddau faen prawf clir:

- Bod datblygu a masnacheiddio'r eiddo deallusol yn sicrhau manteision i iechyd y boblogaeth ac i Iechyd Cyhoeddus Cymru;
- Bod y dyfeisiwr(dyfeiswyr) yn cadw'r hawliau i dderbyn lefel briodol o incwm os bydd masnacheiddio'r eiddo deallusol yn cynhyrchu elw.

Gall Iechyd Cyhoeddus Cymru, o bryd i'w gilydd, noddi ymchwil drwy grant ymchwil neu drwy gytundeb anariannol megis Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth. Mae sefydlu perchnogaeth eiddo deallusol yn rhan bwysig o'r broses o roi grant.

Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn annog ei staff yn frwd i gydweithio â sefydliadau eraill i hyrwyddo ymchwil ac arloesi. Cydnabyddir yn eang y gall mater eiddo deallusol mewn ymchwil gydweithredol fod yn gymhleth. Nod Iechyd Cyhoeddus Cymru yw darparu fframwaith lle gall y rhai sy'n cynhyrchu syniadau eu defnyddio a chael eu gwobrwyo am eu hymdrechion ar yr un pryd â sicrhau bod y lefel briodol o reolaeth ar waith i sicrhau bod unrhyw eiddo deallusol sy'n deillio o ymchwil gydweithredol bob amser o fudd i gleifion ac yn hwyluso'r broses gydweithredol.

Mae'n bwysig felly cyn cychwyn ar fenter gydweithredol fod yr holl bartion, yr ymchwilwyr, rheolwyr contractau a chyllidwyr, yn cytuno ar egwyddorion y cydweithio. Gellir nodi'r rhain mewn dogfen Penawdau'r Telerau (HoT) sy'n caniatáu i'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau ymchwil nodi mewn iaith glir yr hyn y maent yn ei ystyried yn faterion allweddol cyn cyfarwyddo eu cyfreithwyr i lunio cytundeb ffurfiol (Gweler Atodiad 2).

5.2.2. Eiddo deallusol sy'n bodoli eisoes

Dylai staff ddatgan patentau a Hawliau Eiddo Deallusol eraill sydd ganddynt (naill ai'n unigol neu yn rhinwedd eu cysylltiad â sefydliad masnachol neu sefydliad arall), gan gynnwys lle mae ceisiadau i

ddiogelu wedi dechrau neu'n mynd rhagddynt, sydd yn ymwneud ag eitemau i'w caffael neu eu defnyddio gan y sefydliad, neu y gellid disgwyl yn rhesymol iddynt wneud hynny.

[Mae gweithdrefn Datganiadau o Fuddiannau, Lletygarwch, Nawdd a Rhoddion](#) Iechyd Cyhoeddus Cymru yn nodi'r gofynion mewn cysylltiad â buddiannau masnachol gweithwyr. Pan fo aelod o staff yn Gyfarwyddwr ar Gwmni sy'n berchen ar hawliau eiddo deallusol y rhoddwyd caniatâd i Iechyd Cyhoeddus Cymru eu defnyddio, rhaid rhoi cytundeb trwydded ffurfiol ar waith rhwng y sefydliad a'r cyfryw Gwmni i ddogfennu'r telerau y gall Iechyd Cyhoeddus Cymru ddefnyddio'r eiddo deallusol perthnasol oddi tanynt.

5.2.3. Sefydliadau Allanol

Peidiwch â chynnwys sefydliadau neu gwmnïau allanol yn y gwaith o brofi neu brototeipio heb sicrhau bod cytundeb ysgrifenedig, ynghyd â chytundeb cyfrinachedd, ar waith a sicrhewch fod cytundebau o'r fath yn cael eu gwirio cyn cychwyn. Peidiwch â llofnodi unrhyw gontract neu gytundebau na chychwyn ar unrhyw weithgareddau cysylltiedig, gan gynnwys rhoi neu werthu samplau, nes iddynt gael eu hadolygu gan Ysgrifennydd y Bwrdd.

6. Ymelwa ar eiddo deallusol

Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi penderfynu bod yn berchen ar ei hawliau eiddo deallusol ac ymgysylltu â'i staff wrth ymelwa ar ei hawliau eiddo deallusol. Ni chaiff cyflogeion, fel rhan o'u contractau cyflogaeth, ddatgelu gwybodaeth sydd wedi codi o ganlyniad i'w dyletswyddau cyflogaeth heb gymeradwyaeth Iechyd Cyhoeddus Cymru. Os gofynnir i aelod o staff lofnodi dogfennaeth a all drosglwyddo unrhyw hawliau eiddo deallusol, dylai ofyn am arweiniad a chymeradwyaeth ymlaen llaw gan y tîm Ymchwil a Datblygu.

Ni fydd y gymeradwyaeth hon yn cael ei dal yn ôl yn afresymol, ond gellir ei gohirio tra bydd cais am hawliau eiddo deallusol yn cael ei wneud neu tra byddant yn cael eu cofrestru. Bydd yn ofynnol i sefydliadau allanol sy'n ymwneud â phrosiectau lofnodi Cytundebau Peidio â Datgelu (NDAs).

Mae costau a risgiau'n gysylltiedig ag ymelwa ar eiddo deallusol. Felly, efallai na fydd bob amser yn briodol nac yn gost-effeithiol ceisio diogelu eiddo deallusol posibl a manteisio arno. Yn y rhan fwyaf o achosion, bydd hawlfraint yn ddigon. Fodd bynnag, mewn rhai achosion, gall patentu neu drwyddedu fod yn fwy priodol. Yn yr achosion hynny, cynhelir trafodaethau ar ran y dyfeisiwr ac Iechyd Cyhoeddus Cymru. Mewn llawer o achosion, efallai y bydd y sefydliad

yn penderfynu defnyddio'r cynnyrch fel enghraifft o 'arfer gorau' i'w rannu â rhanddeiliaid eraill gan gynnwys cyrff y GIG.

6.1. Cwmnïau deillio

Mae deddfwriaeth iechyd yn caniatáu i Ymddiriedolaethau'r GIG sefydlu cwmnïau at ddibenion ymelwa ar eiddo deallusol neu fuddsoddi ynddynt, ac i staff gymryd rhan ynddynt.

Bydd awdurdodiad i sefydlu cwmnïau deillio yn dibynnu ar achos busnes llwyddiannus i Is-adran Gyllid y GIG Llywodraeth Cymru, fel sy'n ofynnol gan ddeddfwriaeth. Wrth gymryd cyfranddaliad yn y cwmni deillio, bydd cyflogai Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cael ei enwebu gan y Prif Weithredwr i eistedd ar y Bwrdd neu fel sylwedydd i'r Bwrdd, gyda hawl weddilliol i benodi Cyfarwyddwr os yw'n dymuno. Bydd y gweithiwr yn llwyr gyfrifol, ar ran Iechyd Cyhoeddus Cymru, am gefnogi datblygiad y cwmni, ar yr amod nad yw hyn yn arwain at wrthdaro buddiannau â'i ddyletswyddau cyflogaeth.

Mewn achosion lle gallai fod yn briodol creu cwmni deillio, y weithdrefn a nodir yn "Eiddo Deallusol ac Arloesi mewn Gofal Iechyd yng Nghymru – fframwaith a chanllawiau ar reoli eiddo deallusol yn y GIG yng Nghymru" (2005), dilynir Deddf GIG Cymru 2006 ac unrhyw ganllawiau perthnasol.

7. Rhannu elw

Os yw Iechyd Cyhoeddus Cymru yn dewis diogelu hawliau eiddo deallusol, yna ystyrir ei bod yn briodol i'r aelodau staff sydd wedi datblygu'r eiddo deallusol (y dyfeiswyr) gael cyfran o unrhyw fuddion e.e. elw neu incwm breindal.

Defnyddir cyfran Iechyd Cyhoeddus Cymru o incwm breindal i wrthbwysu costau blynyddol cynnal a chadw patentau a thrwyddedau a cheir unrhyw dan-adennill o'r dyraniad cyllid blynyddol a wneir gan Iechyd Cyhoeddus Cymru i'r Cyfarwyddwr Gweithredol Cyllid a Gweithrediadau.

Bydd incwm o ymelwa'n fasnachol ar hawliau eiddo deallusol yn llwyddiannus, trwy drosglwyddo hawliau eiddo deallusol trwy aseinio neu drwyddedu, derbyn difidendau neu gyfrannau elw neu berchnogaeth cyfranddaliadau yn cael ei dderbyn gan Iechyd Cyhoeddus Cymru fel arfer. Fel cymhelliant i weithwyr, bydd Iechyd Cyhoeddus Cymru yn rhoi budd i'w weithwyr a'i adrannau priodol mewn refeniw o ymelwa'n llwyddiannus ar hawliau eiddo deallusol. Os yw masnacheiddio o'r fath i ddigwydd, bydd cytundeb yn cael ei lunio sy'n manylu ar delerau ar gyfer ymelwa ar yr eiddo deallusol a

dosbarthu unrhyw refeniw sy'n deillio ohono. Bydd hyn yn unol ag Egwyddorion eiddo deallusol NISCHR a fesul achos.

Bydd dyfeisgarwch yn cael ei benderfynu o'r cychwyn, a bydd dyfeiswyr yn gwarantu mai nhw, a nhw unig, sydd wedi cyfrannu at gynhyrchu'r eiddo deallusol dan sylw.

Gall dyfeiswyr gynnwys staff anghlinigol y GIG, gweithwyr proffesiynol clinigol, academiaidd, nyrsio a'r rhai sy'n berthynol i iechyd, a staff cysylltiedig a myfyrwyr ôl-raddedig a myfyrwyr eraill. Ni fydd buddion ariannol o ymelwa ar eiddo deallusol yn cronni i aelodau o staff a gyflogir at y diben penodol o ysgrifennu meddalwedd, er y rhoddir ystyriaeth, fesul achos, pan fernir bod aelod o staff wedi gwneud cyfraniad i'r cam dyfeisio y tu hwnt i ddatblygu meddalwedd.

Lle mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn arwain ar brosiect, yna dylid cael cyngor masnachol annibynnol ar gyfer pob prosiect mawr. Bydd dyraniad incwm breindal yn dibynnu ar gymhlethdod a maint y prosiect. Lle bydd cyfranddaliadau i'w dosbarthu neu fuddsoddwyr allanol i'w cynnwys, yna mae'r dyraniad yn fwy cymhleth, a dylid ei benderfynu gan ddefnyddio cyngor proffesiynol.

Mae cynhyrchu incwm at ddibenion elusennol gan ddefnyddio adnoddau'r GIG wedi'i wahardd yn llwyr, ac felly ni ddylai incwm o ymelwa ar eiddo deallusol gael ei gyfeirio at y cronfeydd elusennol yn unol â'r Cyfarwyddiadau Ariannol Sefydlog. Bydd yr incwm o ymelwa ar eiddo deallusol yn cael ei reoli'n ganolog.

8. Tybiaeth o Ymrwymïadau/Indemniadau

Bydd sail y rhagdybiaeth o rwymedigaethau/indemniadau yn cael ei nodi ym mhob prosiect a darperir indemniad/yswiriant digonol lle bo angen. Mewn rhai achosion, gall Iechyd Cyhoeddus Cymru geisio cyngor cyfreithiol i gadarnhau'r rhwymedigaethau i gynnwys gwarantau ariannol, Eiddo Deallusol am dorri amodau eiddo deallusol gan drydydd parti, er enghraifft.

9. Adnoddau

Mae'r canllawiau hyn yn adlewyrchu arfer presennol i raddau helaeth. Mewn achosion lle mae angen cyngor patent/cyfreithiol, bydd angen i adnoddau gael eu hystyried fesul achos gan Ysgrifennydd y Bwrdd a'r Dirprwy Brif Weithredwr/Cyfarwyddwr Gweithredol Cyllid a Gweithrediadau.

10. Adrodd

Bydd adroddiad ar weithgarwch Eiddo Deallusol yn cael ei ddarparu i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu Corfforaethol ddwywaith y flwyddyn. Gall hyn gynnwys y Gofrestr Patentau.

11. Adolygu

Caiff y canllawiau eu hadolygu i adlewyrchu unrhyw newidiadau mewn canllawiau neu ddeddfwriaeth. Bydd yn cael ei adolygu o leiaf bob tair blynedd ar ôl y dyddiad cymeradwyo.

Atodiad 1

Detholiad o Gontract Cyflogaeth Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

28. DARGANFYDDIADAU A DYFEISIADAU/PERCHNOGAETH GWYBODAETH

Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn dymuno pwysleisio bod yr holl wybodaeth a gynhyrchir yn ystod eich cyflogaeth yn eiddo i Iechyd Cyhoeddus Cymru a'i bod yn parhau felly, waeth beth fo'i tharddiad neu ei hawduraeth.

Yn amodol ar ddarpariaethau Deddf Patentau 1977 (fel y'i diwygiwyd), bydd unrhyw ddyfais a wneir gennych yn ystod eich cyflogaeth yn perthyn i Iechyd Cyhoeddus Cymru ac mae'n ofynnol i chi gydweithredu'n llawn ag Iechyd Cyhoeddus Cymru i'w alluogi i ddiogelu y ddyfais trwy lythyrau, patent neu sut bynnag arall.

Atodiad 2 Agweddau ar Eiddo Deallusol

Mae'r atodiad hwn yn cynnwys trosolwg byr o rai agweddau ar ddiogelu eiddo deallusol. Ceir rhagor o fanylion ar wefan y Swyddfa Eiddo Deallusol yn yr adran 'mathau o eiddo deallusol' www.ipo.gov.uk/types . Ni ddylid ystyried hon yn rhestr gyflawn a dylid ei defnyddio fel arweiniad yn unig.

Mae hawliau eiddo deallusol yn faes cymhleth o'r gyfraith a chynghorir aelodau o staff i gysylltu ag Ysgrifennydd y Bwrdd yn y lle cyntaf i ofyn am gyngor ar berthnasedd diogelu eiddo deallusol i'r syniadau a'r darnau o waith arfaethedig.

1. Gwybodaeth a phrofiad ymarferol

Gwybodaeth a phrofiad ymarferol (a elwir hefyd yn "gyfrinach fasnach") yw unrhyw wybodaeth nad yw yn y parhau cyhoeddus sydd â gwerth tybiedig. Yn aml, gwybodaeth a phrofiad ymarferol yw'r mwyaf gwerthfawr o'r holl asedau eiddo deallusol. Er enghraifft, gall fod yn wybodaeth am sut i berfformio gweithdrefn neu i greu cynnyrch neu broses.

Gellir adnabod a diogelu gwybodaeth a phrofiad ymarferol trwy Gytundeb Peidio â Datgelu (NDA) (a elwir hefyd yn Gytundeb Datgelu Cyfrinachol (CDA)). Wrth weithio gyda phartïon eraill, gall Cytundebau Peidio â Datgelu fod yn gytundebau dwyochrog lle nodir ffiniau gwybodaeth gyfrinachol sy'n cael ei datgelu a'i derbyn a manylir ar unrhyw rwymedigaethau ar y partïon sy'n derbyn ac sy'n datgelu.

Gellir prynu, gwerthu, trwyddedu neu fasnachu gwybodaeth a phrofiad ymarferol a gwybodaeth gyfrinachol yn yr un modd ag unrhyw fath arall o eiddo deallusol, ac mae'n parhau am gyfnod amhenodol, cyhyd â'i bod yn parhau i gael ei chwmpasu gan delerau NDA.

2. Trwyddedau

Bydd y trafodaethau i drwyddedu neu neilltuo hawliau eiddo deallusol sy'n eiddo i Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cael eu cynnal gan Ysgrifennydd y Bwrdd a'r Dirprwy Brif Weithredwr/Cyfarwyddwr Gweithredol Cyllid a Gweithrediadau. Bydd unrhyw ddogfennau cyfreithiol i roi cytundebau ar waith, mewn achosion priodol, yn cael eu drafftio a/neu eu craffu gan Wasanaethau Cyfreithiol a Risg PCGC, sy'n cynghori Iechyd Cyhoeddus Cymru ar faterion eiddo deallusol. Dylid awdurdodi dogfennau/cytundebau yn unol â Chynllun Dirprwyo Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Yn achos trwydded hawliau eiddo deallusol sy'n eiddo i Iechyd Cyhoeddus Cymru, byddai unrhyw drwyddedau o'r fath yn cynnwys cyfyngiadau i gadw hawliau eiddo deallusol Iechyd Cyhoeddus Cymru, er enghraifft, drwy gyfyngu ar gwmpas hawl y trwyddedai i'r cyfryw hawliau eiddo deallusol, gan roi unrhyw hawl i is-drwyddedu ar sail rhagnodol. Pan ymrwymir i gytundeb trwydded, bydd yr Arweinydd Gweithredol ar gyfer Arloesi (gweler tabl 1) a Chyfarwyddwr Gweithredol Cyllid a Gweithrediadau yn gyfrifol am sicrhau y cydymffurfir â'i delerau, bod y sefydliad yn cael y breindaliadau priodol, a bod yr holl incwm sy'n codi yn cael ei ddosbarthu'n briodol yn unol â'r trefniant rhannu refeniw.

3. Hawlfraint

Mae'n debyg mai hawlfraint yw'r maes mwyaf cyffredin o hawliau eiddo deallusol. Mae hawlfraint yn hawl awtomatig yn y Deyrnas Unedig. Fodd bynnag, mae angen gallu pennu'r dyddiad y cafodd ei greu. Lle mae deunydd dogfenedig a gynhyrchir o fewn Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cael ei ddosbarthu'n allanol, dylid cynnwys datganiad hawlfraint. Y fformat arferol a'r datganiad 'hawliau' fyddai:

© Iechyd Cyhoeddus Cymru <nodwch ddyddiad>.

Cedwir pob hawl. Nid yw i gael ei atgynhyrchu yn gyfan gwbl nac yn rhannol heb ganiatâd perchennog yr hawlfraint.

Gellir cynnwys datganiad ar y defnydd a ganiateir o'r deunydd hefyd. Gellir cytuno nad oes angen caniatâd ar gyfer rhai meysydd gweithgaredd e.e. *"gall sefydliadau dielw megis Byrddau Iechyd ac Ymddiriedolaethau'r GIG atgynhyrchu'r gwaith hwn at ddibenion addysgu neu ymchwil anfasnachol bellach yn unig. O dan bob amgylchiad arall, rhaid cael caniatâd Iechyd Cyhoeddus Cymru".*

4. Patentau

Mae patent yn fonopoli a roddir gan y Goron, fel arfer am 20 mlynedd. Mae'n darparu diogelwch llwyr ar gyfer syniad; fodd bynnag, mae'n rhaid gwneud y dechnoleg yn gyhoeddus. Yr amodau y mae'n rhaid eu bodloni i gofrestru patent yw: bod dyfais; un newydd ydyw; mae'n ddyfeisgar (nid y cam nesaf yn unig); mae'n gallu cael ei chymhwyso'n ddiwydiannol; rhaid iddi beidio â bod yn gategori sydd wedi'i eithrio (sef darganfod, damcaniaeth wyddonol neu ddull mathemategol).

Gall fod yn anodd canfod newydd-deb dyfais, ac os yw'n debygol y bydd angen hawliau patent rhyngwladol, mae'n hanfodol cadw cofnodion labordy trwyadl er mwyn profi'r 'dyddiad dyfeisio'.

Os yw dyfais yn ddigon newydd ac arwyddocaol i warantu cais am Batent, bydd cais o'r fath fel arfer yn cael ei wneud yn enw Iechyd Cyhoeddus Cymru, a bydd yn cynnwys enw(au) y dyfeisiwr/dyfeiswyr. Os bydd Iechyd Cyhoeddus Cymru yn penderfynu peidio â bwrw ymlaen â datblygiad masnachol y ddyfais, gall aseinio ei hawliau i'r dyfeisiwr/dyfeiswyr.

5. Hawliau Dylunio

Mae Hawliau Dylunio yn diogelu rhag copïo siâp neu gyfluniad erthygl. Gall Hawliau Dylunio fodoli yn ogystal â mathau eraill o ddiogelu a gynigir gan batentau neu hawlfraint.

5.1. Yr "Hawl Dylunio"

Mae'r Hawl Dylunio "heb ei gofrestru" fel y'i gelwir, yn debyg i hawlfraint, yn hawl awtomatig a gall barhau hyd at bymtheg mlynedd. Gall ddiogelu nodweddion 3D eitem, nodweddion mewnol ac allanol, ond ceir nifer o eithriadau, er enghraifft lle mae'r eitem yn dibynnu ar eitem arall yr eithriad a elwir yn "rhaid bod yn gymwys, rhaid cyfateb". Gallai offeryn llawfeddygol gael ei ddiogelu gan yr hawl hon. Fodd bynnag, mae hawliau dylunio anghofrestredig yn cael eu hystyried yn gyffredinol yn hawliau Eiddo Deallusol gwan ac yn aml ceisir hawliau cryfach megis patentau, o leiaf i wella lefelau diogelu. O ystyried gofyniad penodol yr agwedd "niche" hon ar gyfraith Eiddo Deallusol, mae'n well yn y lle cyntaf beidio â thybio y bydd yr hawl dylunio yn diogelu eitem benodol.

5.2. Hawliau Dylunio Cofrestredig

Mae cyfraith y DU ac Ewrop yn darparu ar gyfer hawliau dylunio cofrestredig sy'n parhau hyd at 25 mlynedd. Mae hawliau dylunio cofrestredig yn diogelu ymddangosiad cynnyrch, er enghraifft ei siâp, lliw neu wead deunyddiau. Er enghraifft, gallai dyluniad newydd o wisg llawfeddygol neu obennydd claf fod yn destun hawl dylunio cofrestredig.

6. Nodau masnach

Mae nod masnach yn arwydd neu symbol a ddefnyddir i wahaniaethu rhwng cynnyrch neu wasanaeth yr un sy'n ymgymryd (e.e. cwmni neu sefydliad, megis sefydliad y GIG) o un arall sy'n ymgymryd. Gall nodau masnach ddiogelu geiriau, logos, siapiau, lliwiau a hyd yn oed arogleuon (e.e. mae'r enw "Coca Cola" a hefyd siâp y botel Coca Cola yn nodau masnach cofrestredig). Nodau masnach yw'r hawl Eiddo Deallusol sy'n

diogelu brandiau. Gallant barhau am byth, ar yr amod bod ffioedd adnewyddu yn cael eu talu.

Atodiad 2 - Templed Penawdau'r Telerau (HoT)

Mae'n bwysig i ymchwilwyr a'u rheolwyr greu'r amodau gorau posibl ar gyfer cydweithredu a deall yr hyn y mae'n bwriadu ei gyflawni a'r broses ar gyfer ei gyflawni. Mae HoT yn galluogi'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau ymchwil i nodi'r materion allweddol sy'n ymwneud â phrosiect cydweithredol mewn iaith glir. Gall yr union broses o greu Penawdau'r Telerau fod yn ffordd adeiladol a defnyddiol iawn i bob parti ddeall anghenion a disgwyliadau'r partïon eraill o'r cychwyn cyntaf a gall leihau anghytundebau ac anghydfodau yn ddiweddarach. Yn y modd hwn, mae prosiect ymchwil yn fwy tebygol o fod yn gynhyrchiol. Mae'n bwysig ymgynghori â chyfreithwyr ar ôl i chi greu eich Penawdau Telerau drafft ond ni ddylai'r broses ei hun o greu'r Penawdau Telerau gael ei chyfyngu i gyfreithwyr. Darperir templed Penawdau Telerau isod.

- Y Partïon
- Pwrpas y prosiect
- Cwmpas y prosiect
- Dyddiad cychwyn a phrif bwyntiau amser.
- Adnoddau a ddarperir gan bob parti (e.e. ariannol, personél, data, Eiddo Deallusol presennol ac ati)
- Rôl pob un o'r Partïon
- Perchenogaeth eiddo deallusol yn y canlyniadau
- Hawliau mynediad i eiddo deallusol sy'n codi yn y prosiect
- Hawliau mynediad i eiddo deallusol presennol partïon eraill sy'n angenrheidiol ar gyfer cyflawni'r prosiect
- Cyfrinachedd
- Cynllun ymelwa ar eiddo deallusol
 - Rheoli eiddo deallusol prosiect
 - Gwneud penderfyniadau sy'n ymwneud ag ymelwa ar eiddo deallusol
 - Refeniw/ecwiti
- Datrys anghydfod
- Amodau terfynu

Atodiad 3 Rhannu Refeniw

Dangosir enghreifftiau o gynlluniau rhannu refeniw a fabwysiadwyd gan rai o sefydliadau'r GIG isod. **Pwysleisir mai enghreifftiau yn unig yw'r rhain. Dylai pob Bwrdd Iechyd/Ymddiriedolaeth benderfynu ar ei gynllun rhannu refeniw ei hun.** Dylai Byrddau Iechyd Prifysgol roi sylw arbennig i bolisi rhannu refeniw cyfatebol eu prifysgolion.

Incwm net cronnu s	Dyfeisiwr(w yr)	Adran	Ymchwil a Datblygu	Bwrdd Iechyd/Ymddiriedolaeth
£2K cyntaf	100%	0%	0%	0%
£2K-£20K	60%	20%	10%	10%
£20000 - £100000	50%	20%	15%	15%
£100000 - £250000	40%	20%	20%	20%
Dros £250000	35%	20%	15%	30%

Refeniw Net	Dyfeisiwr(wyr) %	Cyfarwyddiaeth(au) %	Bwrdd Iechyd Prifysgol %
£2,000 cyntaf	100	0	0
£40,000 nesaf	60	20	20

£42,000 - 200,000	50	25	25
Dros £200,000	30	35	35

% Refeniw net a delir i weithwyr-ddyfeiswyr	Refeniw net i'r Bwrdd Iechyd/Ymddiriedolaeth
75	£0-50,000
50	£50-250,000 dilynol
25	Wedi hynny >250,000

Isod ceir enghraifft o ddosbarthiad incwm yn deillio o ymelwa ar eiddo deallusol yn deillio o waith a ariannwyd gan noddwr gan ddefnyddio graddfa rhannu refeniw yr enghraifft flaenorol.

	£000
Cyfanswm yr Incwm	150
Namyn Costau	30
Incwm yn weddill	120
Cyfran noddwyr (e.e. 40%)	48
Incwm net i 'r Bwrdd Iechyd/Ymddiriedolaeth	72
Cyfran y gweithiwr-ddyfeisiwr 75% o £50,000	37.5
+ 50% o £22,000	11
Cyfanswm cyfran y gweithwyr	48.5
Cyfran sy'n weddill y Bwrdd Iechyd/Ymddiriedolaeth	23.5

Atodiad 4

Cyfeiriadau

Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro, 2016. *Intellectual Property Rights Policy, UHB 148.*

Ymchwil Iechyd a Gofal Cymru, 2013. *Polisi Templed NISCHR.*

Swyddfa Cymru ar gyfer Ymchwil a Datblygu Iechyd a Gofal Cymdeithasol (WORD). *Fframwaith Llywodraethu Ymchwil Iechyd a Gofal Cymdeithasol yng Nghymru (ail agraifiad).*

Llywodraeth Cymru, 2005. *A Framework and Guidance on the Management of Intellectual Property in the NHS in Wales.*

Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf, 2017. *Intellectual Property Management Policy, OP51.*

Ymddiriedolaeth GIG Partneriaeth Dyfnaint, 2018. *Innovation and Intellectual Property Policy, G22.*

Atodiad 5 Astudiaethau achos Perchnogaeth a dyfeisgarwch gweithwyr

1. Cyflwyniad

O dan gyfraith y DU, eu cyflogwr sy'n berchen ar ddyfeisiadau a wneir gan weithwyr cyflogedig a gyflogir i ddyfeisio. Darperir hyn gan statud (Deddf Patentau 1977) sy'n drech na chyfraith contract ac yn benodol unrhyw delerau mewn contractau cyflogaeth. Yn y DU, felly, nid yw cyfraith contract ond yn berthnasol yn gyffredinol wrth bennu perchnogaeth dyfeisiadau a wneir gan ddyfeiswyr nad ydynt yn cael eu cyflogi mewn swyddogaeth ddyfeisgar/creadigol neu y tu allan i gyflogaeth.

2. Cyfraith y DU sy'n Ymwneud â Dyfeisiadau Gweithwyr – Adran 39 UKPA77

I grynhoi, mae dyfais yn perthyn i'r dyfeisiwr yn ddiofyn. Fodd bynnag, yn achos cyflogaeth, mae dyfais a wneir gan weithiwr yn perthyn i'w gyflogwr **(1)**:

(1a) os cafodd ei wneud yn rhan o'i ddyletswyddau arferol, neu yn rhan o ddyletswyddau ychwanegol a neilltuwyd yn benodol, **ac** y gellid yn rhesymol ddisgwyl i ddyfais ddeillio ohonynt, neu

(1b) os cafodd ei wneud fel rhan o ddyletswyddau'r gweithiwr ac mae rhwymedigaeth arbennig ymhlyg yn y dyletswyddau hyn i hybu buddiannau'r cyflogwr.

Mae unrhyw ddyfais arall yn perthyn i'r gweithiwr **(2)**.

Yn nodedig, nid yw dyletswyddau wedi'u diffinio'n benodol ac fe'u hystyrir yn aml fel rôl cyflogaeth yn hytrach na thasgau penodol y gall ef neu hi eu cyflawni fel rhan o'r gyflogaeth honno. O ganlyniad, mae dyletswyddau fel arfer yn cael eu pennu mewn contractau cyflogaeth, ac oni bai bod ystyriaeth ofalus yn cael ei rhoi iddynt, mae'r rhain yn aml yn eithaf amwys ac wedi'u diffinio'n fras.

I roi enghraifft o sut y gellir cymhwyso'r ddarpariaeth statudol hon, dylid ystyried y senarios achos damcaniaethol a ganlyn a sut y gellir pennu perchnogaeth mewn achosion o'r fath.

3. Astudiaeth Achos 1: Dr X, Oncolegydd Clinigol ac Ymchwilydd

Mae Dr X yn oncolegydd meddygol sy'n ymwneud ag asesu a thrin rhai mathau o ganser yn yr adran oncoleg.

Dyletswyddau Arferol: Cyflogir Dr X yn bennaf i asesu'n glinigol a thrin rhai isdeipiau o ganser yn uniongyrchol yn yr adran oncoleg. Mae hefyd

yn gwneud ymchwil gan gynnwys treialon clinigol canser, datblygu cyffuriau newydd ac astudiaethau am fecanweithiau sylfaenol is-grwpiau penodol o ganser.

Dyletswyddau Aseiniedig: Dim dyletswyddau contract penodol.

Dyfais: Trwy gynnal treial clinigol, ar y cyd â sefydliadau iechyd ac academiaidd eraill, mae Dr X wedi taflu goleuni ar rai marcwyr mewn samplau wrin y gellir eu defnyddio fel marcwyr diagnostig cynnar sy'n dangos rhai mathau o ganser yr arennau. Darparwyd llawer o'r samplau clinigol a ddefnyddiwyd yn y treial gan Dr X gyda chofnodion clinigol yn ymwneud â nhw (gan gynnwys canlyniad llwybr triniaeth a goroesiad y claf).

Perchnogaeth: Fel rhan o'i gyflogaeth, mae Dr X yn gwneud ymchwil i driniaeth glinigol canser ac mae'n cymryd rhan yn rheolaidd mewn, treialon clinigol i driniaethau a therapiwteg newydd ac yn eu cynnal. Fel rhan o gydweithrediad, dyfeisiwyd prawf diagnostig gwell ar gyfer canfod canser, y mae rhan sylweddol ohono wedi codi o ddata a gynhyrchwyd o gofnodion cleifion sy'n rhan o'i dasgau o ddydd i ddydd. Er nad yw ei gontract cyflogaeth yn ymwneud yn benodol â'r agwedd benodol hon ar ymchwil, mae'r ddyfais wedi codi o ganlyniad i hynny.

Mae'r ddyfais felly yn nwylo cyflogwr Dr X ac o bosibl y sefydliadau iechyd ac academiaidd eraill.

4. Astudiaeth Achos 2: Mr Y, Arbenigwr Gofal Clwyfau Ymgynghorol a Llawfeddyg

Mae Mr Y yn arbenigwr gofal clwyfau ac yn llawfeddyg gyda phrofiad helaeth yn y sector.

Dyletswyddau Arferol: Mae gan Mr Y brofiad mewn llawdriniaeth adluniol ar y traed a'r fferau, trawma orthopaedeg/cyffredinol, orthopaedeg pediatriig, achub aelodau diabetig, a gofal clwyfau. Mae'n cael ei gyflogi'n bennaf i asesu'n glinigol bob achos o ofal a thriniaeth clwyfau, gan gynnwys defnyddio technegau trin uwch fel gwagleoedd clwyfau, amnewidion croen a defnyddio technegau digramennu ultrasonig newydd fel rhan o gynlluniau triniaeth confensiynol. Nid yw ei gontract yn pennu cyfyngiadau ar dechnegau i'w defnyddio na datblygu dulliau amgen, ond fe'i cyflogir hefyd i gyfrannu at lwybrau triniaeth yn y maes clinigol hwn yn yr ystyby.

Dyletswyddau Aseiniedig: Dim dyletswyddau contract penodol.

Dyfais: Mae Mr Y wedi penderfynu, yn ystod y broses o drin clwyfau cronig penodol, fod dos arbennig o dechneg therapiwteg penodol ar gyfer trin clwyfau y gwyddys amdano eisoes yn cael effeithiau gwella clwyfau annisgwyl a ffafriol, sy'n llawer gwell na'r hyn a brofwyd eisoes

yn ystod triniaeth glinigol gonfensiynol. At hynny, penderfynwyd bod triniaeth yn fwyaf effeithiol yn ystod 'ffenestr amser' ar gyfer clwyfau clinigol penodol. Y ddyfais arfaethedig felly yw defnyddio rheoldrefn benodol o ran dos wrth ddefnyddio triniaeth therapiwtig hysbys ar gyfer trin clwyfau.

Perchnogaeth: Nid yw Mr Y yn cael ei gyflogi i ddyfeisio nac ymchwilio, er ei fod yn gwneud hynny fel rhan o'i ddatblygiad gyrfa personol. Fodd bynnag, mae'n cael ei gyflogi fel arbenigwr gofal clwyfau gyda'r bwriad o gynnal a dyfeisio cynlluniau triniaeth ar gyfer cleifion, gan gynnwys perfformio triniaeth gan ddefnyddio opsiynau triniaeth presennol neu newydd.

Er nad yw wedi'i gyflogi i arloesi *ynddo'i hun*, mae'r ddyfais wedi codi o ganlyniad i'w dasgau arferol o ddydd i ddydd, y problemau cynhenid a wynebwr wrth wneud hynny a dyfeisio datrysiad y gellir ei ddefnyddio fel dewis arall.

Mae'r ddyfais felly yn nwylo'r cyflogwr.

Astudiaeth Achos 3: Mrs Z, Nyrs Glinigol Arbenigol

Mae Mrs Z yn nyrs a gyflogir ar hyn o bryd yn yr adran Meddygaeth Geriatrig.

Dyletswyddau Arferol: Mae Mrs Z yn darparu arweinyddiaeth ac addysg glinigol i'r Nyrsys Staff sy'n gweithio yn ei hadran, ac mae ganddi sgiliau a gwybodaeth arbenigol y gall nyrsys ward eu defnyddio. Ei rôl yw gweithredu gyda nyrsys eraill i ddatblygu arferion nyrsio, gwella canlyniadau, a darparu arbenigedd clinigol i wneud newidiadau i'r system gyfan i wella rhaglenni gofal. Mae ganddi rôl wrth gyfarwyddo ymarfer clinigol gan gynnwys arbenigedd mewn asesu uwch, gweithredu gofal nyrsio, a gwerthuso canlyniadau. Mae ei hymchwil yn cynnwys dehongli a defnyddio ymchwil, gwerthuso ymarfer, a chydweithio mewn ymchwil.

Dyletswyddau Aseiniedig: Dim dyletswyddau contract penodol.

Dyfais: Mae Mrs Z, sy'n arddwr brwd yn ei hamser hamdden, wedi dyfeisio casgen ddŵr newydd a gwell y gellir ei rhoi ar waith yn y systemau draenio dŵr presennol yn y cartref. Mae'r system yn cynnwys gosodiad unigryw sy'n caniatáu cadw llif dŵr o bibellau dŵr i'w ddefnyddio yn yr ardd, ond yn bwysig iawn, nad yw'n arwain at lai o lif yn ystod glaw trwm a all arwain at orlif a llifogydd yn yr un modd â systemau presennol.

Perchnogaeth: Mae Mrs Z yn cael ei chyflogi yn y sector clinigol. Mae'n amlwg bod y ddyfais arfaethedig ar wahân i'w chyflogaeth a'i dyletswyddau arferol ac nid yw'n berthnasol nac yn arwyddocaol i hynny.

Mae dyfeisio'r ddyfais wedi codi o ganlyniad i ddiddordeb personol mewn sector y tu allan ac ar wahân i'w chyflogaeth. Yr unigolyn sy'n gyfrifol am y ddyfais.

Crynodeb

Bydd gweithiwr sydd wedi datblygu dyfais wrth gyflawni dyletswyddau sy'n ymwneud â'i gontract cyflogaeth h.y. fel arfer, ond nid yn gyfan gwbl, yn ystod ei amser gwaith o fewn y sefydliad/amgylchedd gwaith gan ddefnyddio gwybodaeth a ddefnyddiwyd yn ystod ei ddiwrnod gwaith yn perthyn i'r cyflogwr.

Er mwyn osgoi dryswch ac anghydfodau posibl, mae cyflogwyr yn aml yn nodi perchnogaeth eiddo deallusol mewn contractau cyflogaeth. Fodd bynnag, mewn llawer o amgylchiadau, gellir cyfeirio'n eithaf amwys at ddyletswyddau'r gweithiwr, ac felly mae'n ddoeth ystyried dyletswyddau gweithiwr yn ofalus wrth adolygu a chytuno ar gontractau cyflogaeth.

Serch hynny, gan ddibynnu ar rinweddau pob achos, efallai y bydd gan y gweithiwr hawl i dâl teg yn unol â darpariaethau deddfwriaethol neu'r contract cyflogaeth. Mae Deddf Patentau 1977 yn darparu trefn statudol lle gall gweithiwr fod â hawl i wobwr ariannol, neu iawndal, lle mae'r cyflogwr wedi cael budd eithriadol o ddyfais dan batent a wnaed gan weithiwr. Bydd swm cymharol y tâl yn amrywio o achos i achos, ac yn y pen draw bydd yn dibynnu ar lwyddiant y ddyfais (gan ystyried maint a natur ymrwymiad y cyflogwr) a maint y cyfraniad a wneir gan y gweithiwr i'r patent.

Beth bynnag, bydd y gweithiwr bob amser yn cadw'r hawl i gael ei grybwyll fel y dyfeisiwr, oni bai ei fod yn ildio'r hawl hon yn benodol.